

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Всеукраїнська наукова студентська конференція
«Міжнародне право в період
турбулентності міжнародних відносин»

25 жовтня 2024

м. Одеса

Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» Олега ТОДОЩАКА
(наказ № 3178-44 від 08.10.2024 р.)

Відповідальний редактор

Аракелян Мінас Рамзесович – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України.

Укладачі:

Бехруз Хашаматула Набійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права.

Бугаєць Альона Сергіївна – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Гриб Анна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Дронов Владислав Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Форманюк Вікторія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Слісаренко Анастасія Олександрівна – здобувачка вищої освіти 4 курсу факультету судового та міжнародного права.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин» : студентська науково-практична конференція, 25 жовтня 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 489 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

5. Войціховський А.В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.
6. Мицик В.В., Буроменський М.В., Буткевич О.В. Міжнародне публічне право : підручник / під ред. В.В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.
7. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право : підручник. Одеса : Фенікс, 2018. 744 с.

***Ключові слова:** без'ядерні зони, правовий статус без'ядерних зон, глобальна безпека, міжнародні договори, Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ), Договір Тлателолко, органи контролю.*

***Науковий керівник:** доктор філософії в галузі права, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Гребенюк Дмитро Олегович.*

Путята Віталій Олегович

здобувач 1-го курсу магістратури

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

В епоху турбулентності на арені міжнародно-правових відносин дуже важливо розвивати та використовувати інститути ненасильницького впливу на держави. Адже це є основною запорукою уникнення нових збройних конфліктів та можливим стимулом для завершення існуючих.

Економічні санкції не є новелою для міжнародних правовідносин. У тих чи інших формах важелі економічного впливу застосовувалися ще з часів давньої Греції, проте вони набули статусу дійсно потужних примусових заходів впливу

невоєнного характеру у XX ст., коли стрімкий економічний розвиток диктував необхідність тісної економічної співпраці між країнами, а відтак викликав взаємну економічну залежність.

У міжвоєнний та післявоєнний періоди Ліга націй та ООН відповідно застосовували санкції до порушників міжнародного правопорядку, а країни для досягнення політичного та/або економічного результату. Досвід можна назвати змішаним, адже є позитивні приклади, які досягли результату (Санкції проти ПАР у другій половині XX ст.), так і негативні (Абіссинська криза 30-х років XX ст.) [1, с. 13].

Відтак, зважаючи на неабиякий рівень глобалізації та взаємної інтеграції у XXI ст. постає питання: чи можуть економічні санкції замінити, або хоча б відкинути на другий план заходи насильницького впливу та стати ультимативним інструментом забезпечення міжнародної безпеки? Саме відповідь на це питання є ключем до визначення їх статусу в дипломатичному інструментарії сучасних держав.

Перш ніж перейти до аналізу впливу та ефективності санкцій слід розглянути існуючі види та визначити безпосередній об'єкт дослідження. Так, при класифікації за суб'єктами застосування, можна виділити односторонні, колективні та санкції міжнародних організацій:

Односторонні, як правило, вводяться однією країною проти іншої, без схвалення міжнародних організацій або домовленості з іншими країнами. Метою таких заходів зазвичай виступає досягнення власного політичного та/або економічного результату. Найяскравішим прикладом буде США, які як дуже важливий актор на міжнародній арені, достатньо часто звертаються до такого інструменту впливу [2, с. 21].

Колективні та санкції міжнародних організацій в межах цього дослідження доцільно об'єднати в одну категорію. Вони передбачають, що підстава або бажаний результат є спільним для декількох країн, відтак запровадження відбувається спільно з метою посилення впливу на «мішень». Введення економічних санкцій може відбуватися під егідою міжнародної організації або в

межах дипломатичної співпраці між країнами. І саме колективні санкції, особливо запроваджені під приводом впливових міжнародних організацій, частіше за все виступають інструментом забезпечення міжнародної безпеки, адже переслідують за мету реальний вплив на порушника міжнародного правопорядку [2, с. 21].

Відтак увагу слід зосередити на колективних. Крім того, за останні три декади реальні новели відбулися в суб'єктно-об'єктному складі, адже класичну формулу держава-держава доповнили фізичні та юридичні особи. Тому слід акцентувати увагу на підвищення важливості індивідуальних санкцій, в яких, на відміну від класичних, об'єктом виступає не інша держава, а фізична чи юридична особа, або об'єднання таких осіб. Ще важливого значення набуває тенденція, коли суб'єктом накладання санкції виступає не країна, а юридичні особи, в першу чергу впливові транснаціональні корпорації, для яких відкрита співпраця з країною-порушником тягне великі репутаційні збитки. Отже, для досягнення бажаних результатів також важлива співпраця з великими корпораціями.

Також для розгляду економічних санкції як реального інструменту забезпечення міжнародної безпеки світової спільноти, а не як способу досягнення економіко-політичних цілей окремо взятих країн важливі об'єктивні підстави, легітимна мета та ефективний механізм застосування.

Механізм застосування колективних санкції є досить складним. Наразі можна визначити два основні рівні запровадження санкцій:

1. На рівні ООН, як найвпливовішої міжнародної організації. Основний механізм застосування колективних санкцій діє в рамках Ради Безпеки ООН, що передбачено Статутом ООН. Відповідно до розділу VII Статуту, Рада Безпеки може застосовувати санкції як ненасильницький засіб підтримки або відновлення міжнародного миру та безпеки [3, ст. ст. 39-51].

2. На рівні інших міжнародних організацій. Найяскравішим прикладом є ЄС, де діє дуже розвинений інститут санкцій, який передбачає ініціацію, розгляд та введення санкцій на колективному рівні (Європейською комісією, Радою ЄС,

Європарламентом) і реалізацією державами членами під колективним наглядом [4, с. 161-165].

Розглядаючи досвід застосування санкцій неможливо не згадати найяскравіший кейс, який безпосередньо стосується України. Мова звичайно про Росію та заходи, які західні країни застосовували в наслідок брутального порушення міжнародного права, яке почалося у 2014 році і продовжується до тепер. Тут наші партнери притримувалися тактики «поступового посилення тиску», яка полягає в тому, що кількість та жорстокість санкцій поступово збільшується у випадку якщо порушник не припиняє своїх діянь і має на меті заохотити відмовитися від вже вчинених порушень та утриматися від нових [5, с. 2-4].

Про політичну ефективність та стримуючий ефект «довоєнних» санкції говорить факт повномасштабного вторгнення у 2022 році. В свою чергу оцінити реальний вплив на економіку допоможе основний економічний показник – реальне зростання ВВП за рік за даними МВФ.

Необхідно пам'ятати, що більшість економічних санкцій мають довготривалий економічний ефект. Зважаючи на факт нафтоорієнтованості економіки, щоб уникнути необ'єктивної оцінки впливу санкції паралельно слід розглядати графік цін на нафту. Як можна побачити на графіку 1 та графіку 2 (в додатку) санкції, зміна цін на нафту та коронавірусна криза дійсно мали великий вплив на економіку агресора і значно спинили розвиток, проте недостатньо для унеможливлення ведення війни [5, с. 9-11].

Так чи інакше країни-союзники все ще притримуються обраної тактики і вводять санкції поступово, «пакетами», наразі введено 14 пакетів санкцій, останній з яких датується 24 червнем 2024 року [6].

Отже, ми бачимо, що авторитарні режими готові жертвувати економічними показниками задля досягнення власних цілей. Авторитарні режими зі стійкою вертикаллю влади та сильною силовою системою не вийде змінити за допомогою таких методів впливу. Тому під час застосування санкції проти зазначених режимів важливо визначати першочерговою метою не зміну політичного устрою

держави-порушника, а максимальне гальмування економічного, технологічного та військового розвитку.

Окрім того, дуже послаблюють ефект колективних санкцій політичні режими, які керуються принципом «realpolitics» і замість довготривалого впливу на порушника міжнародного права обирають сьогочасну вигоду. Тому важлива наявність механізму колективного контролю за дотриманням встановлених обмежень.

Відтак, можна зробити висновки, що станом на сьогодні економічні санкції можуть бути як ефективним інструментом ненасильницького впливу, так і суто формальними заходами без жодного результату. Так, велике значення має сценарій, мета та спосіб застосування. Адже односторонні санкції націлені на досягнення мети окремої країни є набагато простіші у ефективній реалізації, ніж колективні, направлені на забезпечення колективної безпеки. Досвід останніх років це підтверджує і вказує на те, що лише тісна міжнародна співпраця, дотримання принципів міжнародного права та розроблення ефективних та загальнообов'язкових норм може дозволити розглядати економічні санкції як першочерговий інструмент забезпечення міжнародної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Панченко В. Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики в контексті реалізації національних інтересів. *Інвестиції: практика та досвід*. Дніпро 2017. № 17. С. 10-16.
2. Седляр Ю. О. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика : Монографія. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 411 с.
3. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 11.10.2024).
4. Абдуллаєв Р. А. Правове регулювання санкцій у праві Європейського Союзу : дисертація. Одеса, 2022. 198 с.

5. Schott J. J. Economic sanctions against Russia: How effective? How durable?. Peterson Institute for International Economics Policy Brief. 2023. № 23-3. P. 12.

6. Загарбницька війна Росії проти України – у межах всебічного 14-ого пакету санкцій ЄС ухвалює жорсткі заходи щодо ухилення від санкцій та в сфері енергетики. EEAS. URL : https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/загарбницька-війна-росії-проти-україни-у-межах-всебічного-14-ого-пакету-санкцій-єс-ухвалює-жорсткі_uk

7. Графік 1: GDP per capita, current prices. International Monetary Fund (Міжнародний валютний фонд). URL : <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/RUS?year=2024>

8. Графік 2: Crude Oil – Price (Період 2014.01.01-2024.07.01) TRADING ECONOMICS. URL : <https://tradingeconomics.com/commodity/crude-oil>

Ключові слова: міжнародна безпека, міжнародне право, економічні санкції, економіка, дипломатичні інструменти, колективні заходи, вплив на порушників.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Мануйлова Катерина Вікторівна.

ЩОДО ЗАБОРОНЕНИХ МЕТОДІВ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ.....	267
Собко Ростислав Олексійович	
ПРАВОВИЙ СТАТУС ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ	
ПРАВИ.....	271
Соловей Вікторія Вікторівна	
УКРАЇНА ТА РИМСЬКИЙ СТАТУТ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РАТИФІКАЦІЇ.....	275
Юрченко Дар'я Володимирівна	
ЩОДО ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ росії ПРОТИ УКРАЇНИ.....	279
СЕКЦІЯ № 7. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	284
Масловська Єлизавета Денисівна	
ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ЩОДО ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	284
Неменуша Дарія Вадимівна	
ДОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНОЮ: ВИКЛИКИ МИРНОГО ТА ЗБРОЙНОГО ЧАСУ.....	287
Решетило Яна Сергіївна	
КОНВЕНЦІЯ МОНТРЕ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ.....	292
СЕКЦІЯ № 8. ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ.....	297
Оглу Рані Володимирівна	
ПРАВОВА ОСНОВА СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БЕЗ'ЯДЕРНИХ ЗОН.....	297
Путята Віталій Олегович	
ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ.....	300
Разбітнов Євген Сергійович	
ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ГІБРИДНИХ ВІЙН В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	307
Соловей Анна Олегівна	
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	310
Тарасенко Марія Леонідівна	
РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ.....	314